

ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

Інна Анатоліївна СТРОК,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу та
організації досудового слідства
факультету № 1 Харківського національного
університету в внутрішніх справах*

У процесі досудового розслідування злочинів, вчинених проти життя та здоров'я особи, слідчим обов'язково призначаються судові експертизи. Судовою експертизою визнається дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини кримінального провадження, що знаходиться у розпорядженні органу досудового розслідування чи суду [1].

Разом з отриманням інформації під час проведення слідчих (розшукових) дій, під час розслідування умисних вбивств, тяжких тілесних ушкоджень, одним зі шляхів одержання фактичних даних є використання спеціальних знань у формі судової експертизи та залучення експерта.

Так, під час узагальнення слідчо-судової практики у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти життя та здоров'я особи було встановлено, що слідчими призначалися ряд експертних досліджень, серед яких: судово-медична (100 %); судово-дактилоскопічна (65,2 %); судова трасологічна (46,9 %); судова медико-криміналістична (37,8 %); судова імунологічна (34,8 %); судова цитологічна (34,8 %); судова експертиза холодної зброї (30,3 %); судова балістична (4,5 %); судово-психологічна експертиза (6,1 %); комплексна психолого-психіатрична експертиза (93,9 %); судова наркологічна (22,7 %); судова біологічна (4,5 %), судова фізико-хімічна (3,0 %) [2, с. 150].

Вчений Б. В. Романюк зазначає, що спеціальні знання – це сукупність науково обґрунтованих відомостей спеціального виду, якими володіють особи – спеціалісти у рамках будь-якої професії у різних галузях науки, техніки, мистецтва та ремесла, а отже, відповідно до норм кримінально-процесуального законодавства використовують їх для успішного вирішення завдань кримінального судочинства [3, с. 57].

Науковці В. К. Лисиченко та В. В. Циркаль спеціальні знання визначають як незагальновідомі у судочинстві наукові, технічні та практичні знання, набуті в результаті професійного навчання чи роботи за окремою спеціальністю особою, залученою в ролі спеціаліста чи експерта з метою сприяння слідству або суду у з'ясуванні обставин справи чи формування висновку з питань, для вирішення яких потрібне їх застосування [4, с. 22].

І. В. Віноградов, Г. І. Кочаров і М. О. Селіванов вважають, що діяльність експерта суттєво відрізняється від діяльності спеціаліста тим, що експерт є особливою процесуальною фігурою, а завданням експертизи є

аналіз певних даних з метою встановлення нових фактів, що мають значення для досудового розслідування справи. Крім того, висновок експерта має доказове значення [1, с. 10–15].

Експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України “Про судову експертизу” на проведення експертизи, і якій доручено провести дослідження об’єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань (ч. 1 ст. 69 КПК України) [5].

Участь спеціаліста й експерта в кримінальному процесі має багато спільного, зокрема, те, що вони залучаються за необхідності використання їх спеціальних знань. Але знання та навички спеціаліста використовуються лише для надання допомоги слідчому в безпосередньому виявленні, закріпленні та вилученні доказів, у проведенні судових дій і дослідженні доказів у суді, у застосуванні технічних засобів під час проведення слідчих (розшукових) і судових дій. Він може давати пояснення з приводу спеціальних питань, які виникають під час провадження слідчих (розшукових) дій або під час судового розгляду, що зазначено в ч. 2 ст. 71 КПК України. Результати його діяльності відображаються в протоколі слідчої (розшукової) дії та в протоколі судового засідання, а також у додатках до них у вигляді складених планів, схем, діаграм, графіків, виготовлених ним дактилокарт, зліпків, фотознімків, фонограм, кіно- та відеофільмів тощо. Проведення ж експертизи за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду – це самостійна діяльність експерта. Він має справу з уже зібраними доказами, досліджуючи які, встановлює нові фактичні дані і складає висновок, який є докладним описом проведених експертом досліджень і зроблених за їх результатами висновками, обґрунтованими відповідями на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи (ч. 1 ст. 101 КПК України) [5].

Різноманітність слідів, які виявляються під час розслідування злочинів, вчинених проти життя та здоров’я особи, дозволяє говорити про потенційну можливість під час такого кримінального провадження проводити всі основні види експертиз: криміналістичні, судово-медичні, хімічні, трасологічні, дактилоскопічні й інші. Отже, судова балістична експертиза призначатиметься слідчим з метою вирішення питань ідентифікаційного та діагностичного характеру. Наприклад, для встановлення конкретного екземпляра зброї, з якого було здійснено постріл; для дослідження стріляних куль, гільз, слідів пострілу. Із застосуванням знань експерта-медика та криміналіста є можливість встановити, чи є ушкодження на трупі вогнепальним, і встановити відстань, напрям і вид зброї, з якої було вчинено постріл. Для цього слідчий призначатиме медико-криміналістичну експертизу.

Основним завданням експертизи холодної зброї є встановлення належності до холодної зброї ножів, кинджалів, кастетів і схожих за

призначенням предметів, вилучених слідчим під час досудового розслідування. Крім того, експертизою може вирішуватися питання про спосіб виготовлення зазначених предметів, зокрема, чи використовувалося для їх виготовлення заводське обладнання.

Під час призначення судової трасологічної експертизи є можливість ідентифікації або визначення родової (групової) належності індивідуально визначених об'єктів за матеріально фіксованими слідами-відображеннями їх слідоутворювальних поверхонь. Трасологічною експертизою можна також установлювати факти, які належать до просторових, функціональних, структурних, динамічних і деяких інших характеристик процесу слідоутворення, а також особливостей слідоутворювальних об'єктів. Окрім цього, трасологічною експертизою у комплексі інших галузей можуть вирішуватися питання щодо дослідження нашарувань на одязі (взутті) – ґрунту, плям зелені, фарби, паливно-мастильних матеріалів тощо [2, с. 155].

Основним завданням дактилоскопічної експертизи є ідентифікація особи за слідами її рук, які залишені на місці події. Якщо версія про особу, що залишила слід, ще не висунута, а також якщо слідчий вважає за потрібне встановити, чи є на предметах обстановки місця події невидимі або слабovidимі сліди, перед експертом може постати питання про наявність такого роду слідів і їх придатність для ідентифікації особи. Експертиза слідів рук вирішує і низку неідентифікаційних завдань, пов'язаних з визначенням механізму слідоутворення, особливостями будови руки, яка залишила слід, деякими іншими характеристиками слідоутворювального об'єкта.

Якщо під час розслідування будуть виявлені сліди ніг людини або взуття з метою визначення особливостей пересування людини, розміру взуття, зросту людини, а також для ідентифікації людини за слідами босих ніг, шкарпеток, панчіх, взуття, слідчими буде призначатися експертиза слідів ніг людини та взуття [2, с. 155].

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що при розслідуванні умисних вбивств, тяжких тілесних ушкоджень, та інших кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, проводять: судово-медичну, судово-дактилоскопічну, судову трасологічну, судову медико-криміналістичну, судову імунологічну, судову цитологічну, судову експертизу холодної зброї, судову балістичну, судово-психологічну експертизу, комплексну психолого-психіатричну експертизу, судову наркологічну, судову біологічну, судову фізико-хімічну. Завдання окремих судових експертиз пов'язані між собою, а тому від правильності їх проведення, від повноти і грамотності поставлених на розсуд експерта питань залежить якість висновку.

Список використаних джерел:

1. Виноградов И. В., Кочаров Г. И., Селиванов Н. А. Экспертизы на предварительном следствии : справоч. Пособие. К : Госюриздат, 1959. 216 с.
2. Кунтій А. І. Методика розслідування умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 220 с.

3. Романюк Б. В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2002. 196 с.

4. Лисиченко В. К., Циркаль В. В. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике : учеб. пособие. Киев : КГУ, 1987. 100 с.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>